

Tyst och skickligt?

Bedömning av praktiskt yrkeskunnande (APL)

Henrik Hegender

Fil. dr / lektor i pedagogik

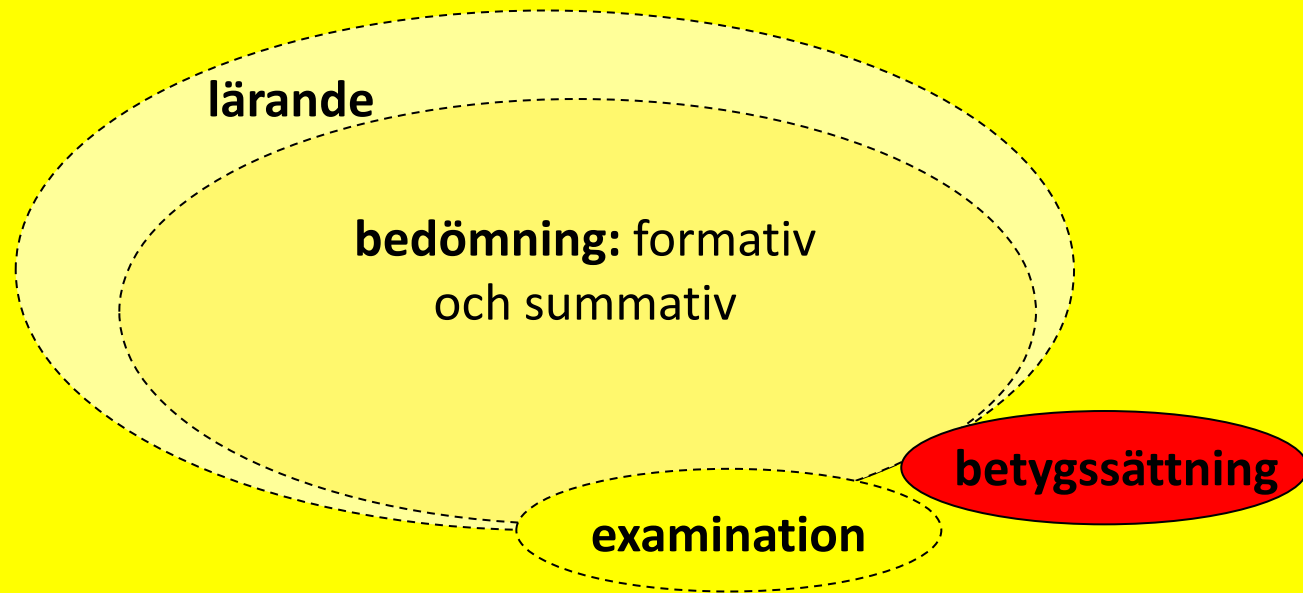
Föreläsning vid Linnéuniversitetet, Växjö, 2014-11-25

Bedömning, examination och betygssättning

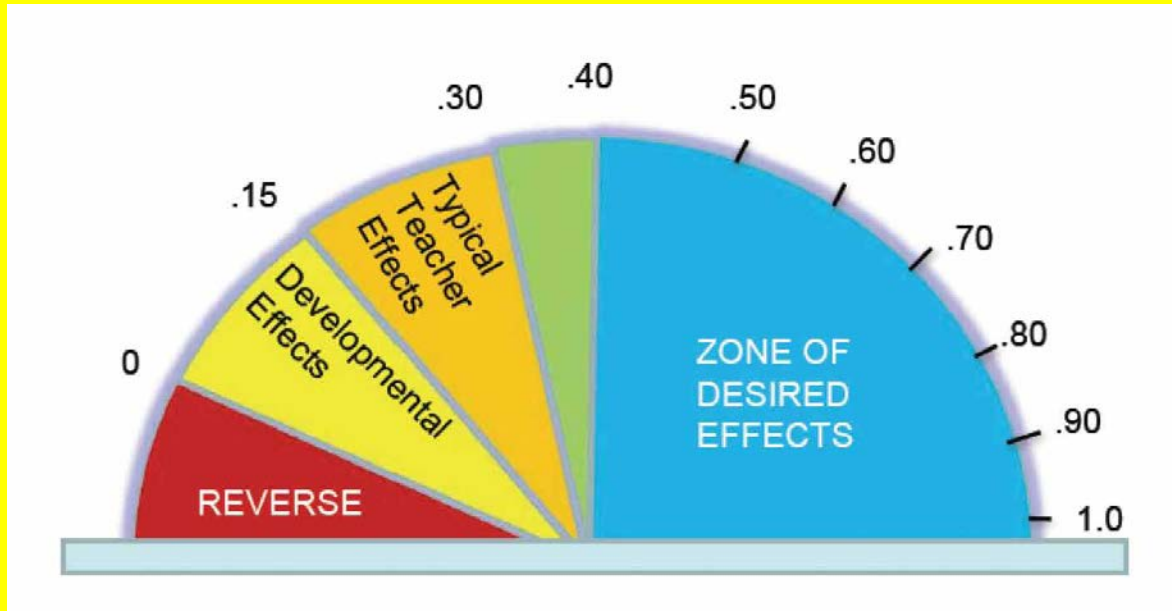
(Hattie, 2009; Wiliam, 2013)

Bedömning av lärande (summativ): nulägesbedömning - ofta i examinerande och betygssättande syfte - men inte endast

Bedömning för lärande (formativ): framåtsyftande bedömning i handledande och vägledande syfte

Hattie, John. (2009). *Visible learning*. London: Routledge.

Hattie's 800 metaanalyser (tot. 50 000 studier och 83 milj. elever) visar att två av de starkaste påverkansfaktorerna för elevers skolprestationer är:

Elevers förmåga till självbedömning

Lärares förmåga att ge konstruktiv feedback

Wiliam, Dylan. (2013). *Att följa lärande – formativ bedömning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

”Bedömning fungerar formativt när underlag för studenters kunskaper tas fram, tolkas och används av lärare, studenter eller deras kamrater för att besluta om nästa steg i undervisningen/handledningen som förmodligen blir bättre, eller bättre grundade, än de beslut de skulle ha fattat om underlag inte hade funnits.”

1. Klargör, delge och förstå lärandemål och kriterier
2. Genomför effektiva aktiviteter, lärandeuppgifter och diskussioner som tar fram belägg för studenternas lärande och som därigenom blir underlag för bedömning
3. Ge feedback som för lärandet framåt
4. Aktivera studenterna som läranderesurser för varandra
5. Aktivera studenterna till att äga sitt eget lärande

(fritt efter Wiliam, 2013, s. 54)

Mellan akademi och profession

Hur lärarkunskap formuleras och bedöms i verksamhetsförlagd lärarutbildning*

Henrik Hegender

*Doktorsavhandling i pedagogiskt arbete: www.diva-portal.org

Problem och bakgrund

”Lärare förväntas ha både teoretiska och praktiska kunskaper och därför behövs en växelverkan i lärarutbildningen mellan dessa inslag. Denna växelverkan kan nås genom att utbildningens teoristudier tar sin utgångspunkt i den beprövade erfarenheten samtidigt som den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) förankras i teori och forskning.”
(En förnyad lärarutbildning, Reg. prop. 1999/2000:135, s. 17).

Forskning visar att handledning av lärarstudenters lärande under VFU i liten utsträckning kännetecknas av ett vetenskapligt förhållningssätt eller ett synliggörande av forskningsgrundad kunskap (Brusling, 1987; Doyle, 1977; Edwards & Protheroe, 2004; Erbilgin & Fernandez, 2008; Franke & Dahlgren, 1996; Gitlin, Rose, Walthers & Magleby, 1985; Ottesen, 2007; Valencia, Martin, Place & Grossman, 2009; Zeichner & Tabachnick, 1985).

Kunskapsteoretiskt analysverktyg

		Lärarkunskapens kunskapsgrunder (jfr Cochran-Smith & Lytle, 1999)	
		Forskningsgrundad	Erfarenhetsgrundad
Lärarkunskapens uttrycksformer (jfr Fenstermacher, 1994)	Påståendekunskap	analysera och <i>tala om</i> egna och andras skolbaserade handlingar i förhållande till pedagogiska/didaktiska teorier	analysera och <i>tala om</i> egna och andras skolbaserade handlingar i förhållande till konsekvenser i och för skolpraxis
	Procedurkunskap	<i>handla</i> i förhållande till pedagogiska/didaktiska teorier	<i>handla</i> i förhållande till beprövad erfarenhet

Studie I

Hegender, H. (2007). Lärarutbildningars kunskapsmål för verksamhetsförlagd utbildning. Ett mitchmasch av teori och praktik. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 12(3), 194-207.

Studie II

Hegender, H. (2010). The assessment of student teachers' academic and professional knowledge in school-based teacher education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(2), 151-171.

Studie III

Hegender, H. (2010). Villkor och praxis. Bedömning av lärarstudenters yrkeskunskaper under verksamhetsförlagd utbildning. *Nordic Studies in Education*, 30(3), 180-197.

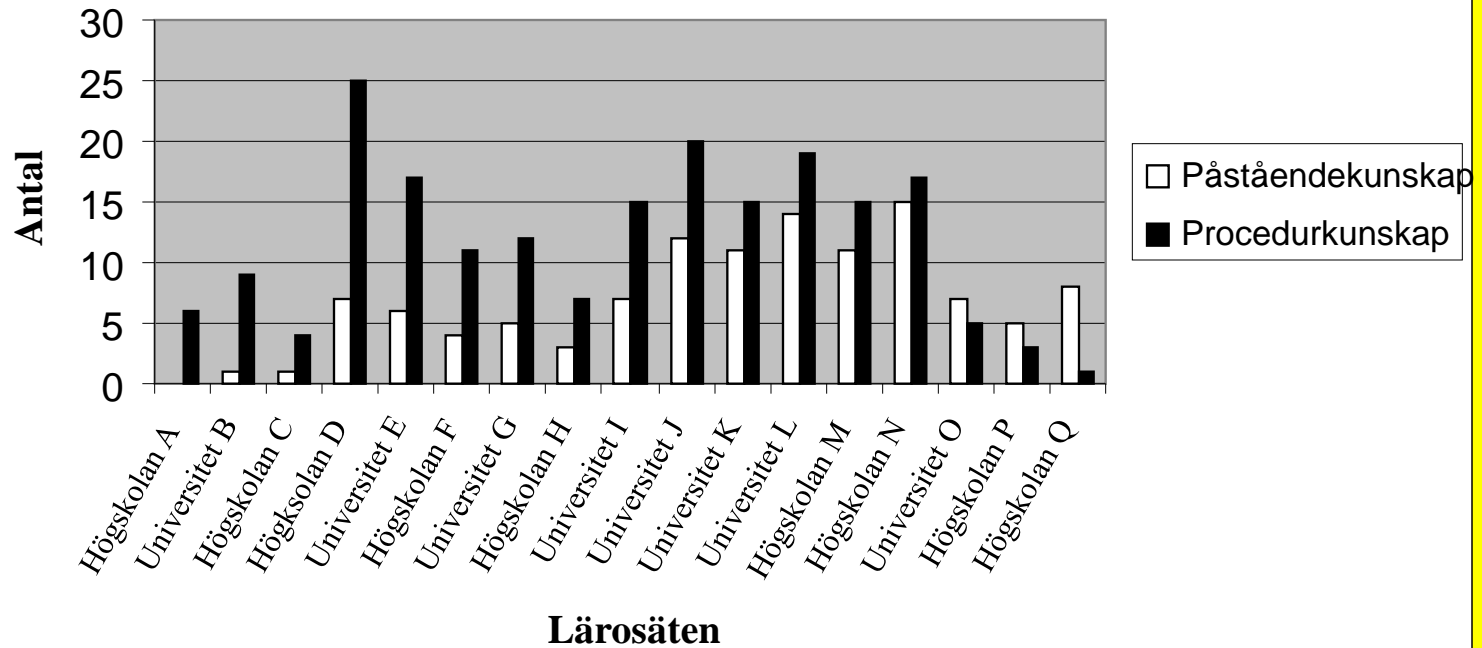
Studie I

Lärarutbildningars kunskapsmål för verksamhetsförlagd utbildning.

Ett "mischmasch" av teori och praktik

Publicerad 2007 i *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 12(3), 194-207.

Lärarkunskapsmålen kunskapsformer och antal

Studie II

The assessment of student teachers' academic and professional knowledge in school-based teacher education
Publicerad 2010 i *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(2), 151-171.

Metod

21 ljudinspelade bedömningssamtal i en VFU-kurs i *Allmänt utbildningsområde 3* där lärarutbildare, lärarstudenter och deras handledare deltar (3 lärarutbildare, 21 handledare, 22 studenter).

Resultat

- Inga lektionsobservationer genomförs.
- Såväl trepartssamtal som tvåpartssamtal genomförs.
- Lärarstudenters procedurkunskaper utifrån erfarenhetsgrundad kunskap bedöms, nästan uteslutande med koppling till lärares relationella, emotionella och omhändertagande kunskaper.
- Bedömningen kännetecknas av att vara formativ (vägledande och stödjande).
- Kunskapsmåldokumentet med dess kriterier är tämligen osynliga.
- Andra kunskapsområden berörs ytterst lite.
- En bedömning utifrån kunskapsmåldokumentet och lärarstudenters påståendekunskaper utifrån en forskningsgrund saknas.

Studie III

Villkor och praxis. Bedömning av lärarstudenters yrkeskunskaper under verksamhetsförlagd utbildning

Publicerad 2010 i *Nordic Studies in Education*, 30(3), 180-197.

Metod

- 8 ljudinspelade bedömningssamtal i en VFU-kurs i *Idrott, rörelse och hälsa* där lärarutbildare, lärarstudenter och deras handledare deltar (2 lärarutbildare, 8 handledare, 8 studenter).
- Tre teoretiska modeller för bedömning av yrkeskunskap används vid analysen.
- Dessutom granskas kursens olika stöddokument för bedömning, och intervjuer med lärarutbildarna görs.

Resultat

- Lektionsobservationer görs.
- Enbart trepartssamtal arrangeras.
- Enbart lärarstudenters procedurkunskaper bedöms, utifrån erfarenhetsgrundad kunskap, med tydlig koppling till genomförd och observerad lektion, nästan uteslutande med koppling till ämnesdidaktiska kompetenser.
- Bedömningen kännetecknas av att vara formativ (vägledande och stödjande).
- Kunskapsmålsdokumenten och dess kriterier används överhuvudtaget inte.
- Bedömningen kännetecknas av en bedömningsmodell där formulerade kunskapsmål/kriterier inte utgör norm för bedömning. Det betyder att lärarutbildarna och handledarna inte enkelt kan checka av yrkeshandlingar mot formella mål/kriterier, utan behöver grunda sina bedömningar på sin egen kunskapsbas och sina erfarenheter som lärare.

Diskussion

Varför används inte *kunskapsmål/kriterier* och varför ger de ingen bra vägledning för hur yrkeskunskaper ska bedömas? ([Backlund, 2006](#); Göranson m.fl. 2006)

Varför bedöms inte *forskningsgrundade påståendekunskaper* i bedömningssamtal under VFU, och hur kan *erfarenhetsgrundade procedurkunskaper* bedömas tydligare? (Goffman, 1970; Schön, 1983)

Varför formuleras *kunskapsmål* för VFU som de gör vid lärarprogram? (Bernstein, 2000; Young, 2004)

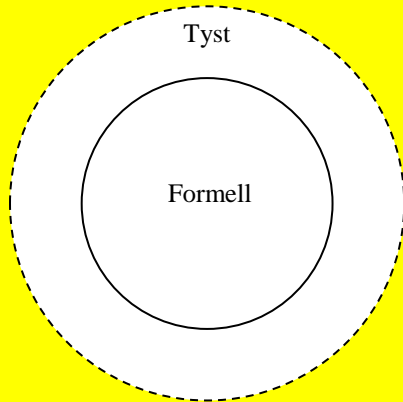
Ska *observationer* göras inför bedömningssamtal? Ska tvåparts- eller trepartssamtal arrangeras?

Bedömningsmatriser: statliga och kollegiala

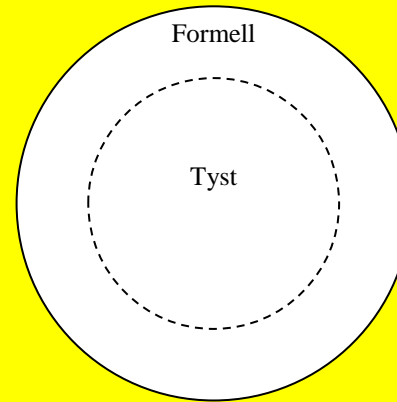
Ex. Kursplan *Service och bemötande 1, 100p* (Hotell- och turismprogrammet).

Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven bemöter med viss säkerhet kunder eller gäster i några servicesituationer utifrån deras förväntningar. Detta gör eleven med i stort sett korrekt attityd.</p> <p>Dessutom hanterar eleven reaktioner från kunder eller gäster med ett tillfredsställande resultat.</p> <p>Eleven värderar med enkla omdömen sitt bemötande av kunden eller gästen</p>	<p>Eleven bemöter med viss säkerhet kunder eller gäster i några olika servicesituationer utifrån deras förväntningar. Detta gör eleven med korrekt attityd.</p> <p>Dessutom hanterar eleven reaktioner från kunder eller gäster med ett tillfredsställande resultat.</p> <p>Eleven värderar med nyanserade omdömen sitt bemötande av kunden eller gästen.</p>	<p>Eleven bemöter med säkerhet kunder eller gäster i flera olika servicesituationer utifrån deras förväntningar. Detta gör eleven med korrekt attityd.</p> <p>Dessutom hanterar eleven reaktioner från kunder eller gäster med ett gott resultat.</p> <p>Eleven värderar med nyanserade omdömen sitt bemötande av kunden eller gästen samt ger förslag på hur bemötandet kan förbättras.</p>

Traditionell kunskapssyn

Ny kunskapssyn

Figur 1. Två olika kunskapssyner gällande yrkeskunskapens formella och tysta dimensioner. Not. Från Backlund (2006, s. 24).

[back](#)

Referenser

- Backlund, Göran. (2006). *Om ungefärligheten i ingenjörsarbete*. Doktorsavhandling, Kungliga tekniska högskolan. Stockholm: Dialoger.
- Hattie, John. (2009). *Visible learning*. London: Routledge. Online på svenska: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-706-1.pdf?issuusl=ignore>
- Wiliam, Dylan. (2013). *Att följa lärande – formativ bedömning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Litteratur av svenska bedömningsforskare:

- Carlsson, Carl-Gustaf., Gerrevall, Per., & Pettersson, Astrid. (2006). *Bedömning av yrkesrelaterat kunnande*. Stockholm: Institutionen för undervisningsprocesser, kommunikation och lärande, Lärarhögskolan.
- Jönsson, Anders. (2013). *Lärande bedömning*. Malmö: Gleerups.
- Lundahl, Christian. (2014). *Bedömning för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Läsa vidare!

- Lindqvist, P., & Nordänger, U. K.** (2007). (Mis-?)using the E-Delphi Method: An attempt to articulate the practical knowledge of teaching. *Journal of Research Methods and Methodological Issues*, 1(1), 1-13. [Fulltext](#)
- Lindqvist, P., & Nordänger, U. K.** (2007). Lost in translation? Om relationen mellan lärares praktiska kunnande och professionella språk. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 12(3), 177-193. [Fulltext](#)
- Hegender, H.** (2007). Lärarutbildningars kunskapsmål för verksamhetsförlagd utbildning. Ett mischmasch av teori och praktik. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 12(3), 194-207. [Fulltext](#)
- Henriksson, K.** (2009). *Tillfälligt fungerande konsensus. En interaktionistisk analys av samtal för att bedöma lärarstudenters kunnande under verksamhetsförlagd utbildning.* Magisteruppsats. Institutionen för hälso- och beteendevetenskap, Högskolan i Kalmar. [Fulltext](#).
- Hegender, H.** (2010). *Mellan akademi och profession. Hur lärarkunskap formuleras och bedöms i verksamhetsförlagd lärarutbildning.* Doktorsavhandling. Linköping Studies in Pedagogic Practices, No 12. Linköpings universitet. [Fulltext](#)
- Lindqvist, P.** (2010). Ödmjuk orubblighet. En avgörande kvalitet i lärares yrkeskunnande. *Didaktisk Tidskrift*, 19(2), 1-18. [Fulltext](#)
- Nordänger, U. K.** (2010). Hur framträder lärarskicklighet? Om framträdanden, ramverk och fasader som delar av lärarskicklighet. *Didaktisk Tidskrift*, 19(2), 63-80. [Fulltext](#)
- Hegender, H., Lindqvist, P., & Nordänger, U. K.** (2012). Från samspråk om lämplighet mot förhandling om skicklighet? Bedömningssamtal under verksamhetsförlagd lärarutbildning. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 12(1-2), 61-79. [Fulltext](#)
- Gardesten, J., & Hegender, H.** (2013). Underkännanden inom verksamhetsförlagd lärarutbildning. Resultat från en forskningsexpedition i svårframkomlig terräng. *Didaktisk Tidskrift*, 23(1), 551-572. [Fulltext](#)